DENUMIRI PENTRU *CUCUI* ÎN GRAIURILE DACOROMÂNE PE BAZA ALRR. *Sinteză* I*

CARMEN-IRINA FLOAREA

1. Harta nr. 7: CUCUI ‘bosse au front’ din ALRR. *Sinteză*, vol. I este o hartă unitară. Au fost cartografiați zece termeni, dintre care patru – cei mai numeroşi, de altfel – au fost grupați şi reprezentați pe hartă cu variante ale aceluiaşi simbol, convenție folosită de autori pentru a grupa termenii (posibil) înrudiți (vezi Anexa 1). Ceilalți termeni au între 6 şi 24 de ocurențe. În categoria „alți termeni” au fost înregistrați în 40 de localități, din cele peste o mie ale rețelei, 24 de termeni cu mai puțin de patru atestări.

1.2. Principalul termen cartografiat este cel folosit şi în limba standard – ***cucúi̯.*** Acesta formează o arie extinsă în nordul Bucovinei, se continuă cu Moldova, de dincolo şi dincoace de Prut, Dobrogea, Muntenia, Oltenia şi Banat. În ordinea numărului atestărilor apar şi termenii: ***cocór***, care formează arie în centrul Transilvaniei şi ***cocóş,*** care cuprinde Crişana şi nordul Transilvaniei şi o parte din Maramureş. În nordul Maramureşului şi în Oaş întâlnim termenul ***coc.*** În centrul Banatului, aria lui ***cucúi̯*** este întreruptă de un alt termen – ***śoi.*** În această zonă termenul ***cucúi̯*** este folosit pentru sensul ‘creştetul capului’, arie pe care o putem observa pe harta nr. 3 din ALRR. *Sinteză*, vol. I. În vestul Transilvaniei, la granița cu Crişana, termenul ***corn*** formează o mică arie, termen care se mai regăseşte într-un punct în nordul Transilvaniei. Termenul ***bólfă***, deşi nu formează o arie bine delimitată, se regăseşte în partea de nord la granița dintre Bucovina, Maramureş şi Transilvania. Termenul ***gắlcă*** caracterizează partea de sud a Olteniei, iar ***nod*** apare în 6 puncte din Banat. În trei puncte din Maramureş s-a înregistrat termenul ***umflatúră;*** el apare de asemenea în Crişana şi în câte un punct din nord-estul Munteniei, sudul Munteniei, la limita cu Oltenia, şi în Banat. Este posibil ca acest răspuns să fi fost influențat de întrebarea adresată de către anchetator, informatorul necunoscând alt termen sau doar a folosit sugestia anchetatorului. Există, de altfel,

* This work was supported by a grant of the Romanian National Authority for Scientific Research and Innovation, CNCS – UEFISCDI, project number PN-II-RU-TE-2014-4-2523, title of the project: *Balkan-Romance Convergences in South-Danubian Romanian Dialects (BALKROM)*

FD, XXXVI, Bucureşti, 2017, p. 26–35

BDD-A27539 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:09 UTC)

câteva localităţi din Crişana, unde informatorii nu au oferit niciun răspuns.

1.3.1. După cum am spus, şi după cum se poate observa pe hartă, termenul cu răspândire majoritară este ***cucúi̯***: îl întâlnim în aproape opt sute de puncte din reţea, la care se adaugă trei sute de localităţi unde s-au înregistrat termeni înrudiţi: *coc, cocoş, cocor*. În aceeaşi categorie au fost încadrate şi alte variante ale cuvântului: *cocói̯, cuc, cui̯, cucui̯óv, curcúi̯, gugúi̯*.

Cuvântul este descendentul unui latinesc **cucullium* pentru *cucullus* care însemna ‘glugă’ sau ‘cornet de hârtie’. În limbile romanice vestice acest latinesc **cucullium* a păstrat sensul originar de ʻglugă’ sau ʻmantie cu glugă pe care o poartă călugării’. În limba română cuvântul a dobândit alte sensuri, sensul originar rămânând arhaic. În dacoromână era întâlnit în terminologia veşmintelor clericale în secolul XVII – *cuculiu,* şi desemna un obiect folosit pentru acoperirea capului, potcap (DER s.v). Pentru aromână, T. Papahagi îl înregistrează în DDA ca al treilea sens, fiind concurat de un alt cuvânt intermediat de limba greacă *cucúlă* < gr. *κουκκούλα.* Există sub această formă şi în dacoromână, dar e considerat, de data aceasta, acoperământ specific călugărilor catolici, foarte sigur având altă formă. Poate la acest nivel s-a făcut diferenţa în limba română, pe baza formei specifice dezvoltându-se numeroase alte sensuri.

În meglenoromână cuvântul *cucúl'* are sensul de ‘ridicătură, umflătură’. În DDM este înregistrat verbul *cucui̯és,* pentru care se dă un etimon bulgăresc: *kukvam* şi sensul este ʻa ţopăi’. Într-adevăr, singurul citat pe care îl dă dicţionarul (cuvântul nu este înregistrat nici de Capidan, nici de Papahagi, nici de Candrea) poate lăsa loc altor interpretări, dar similitudinile cu situaţia din dacoromână ne fac să credem că este vorba de un derivat de la *cucul'* cu sensul de ʻa se cocoţa, a se urca’. *„Fičúri' lu surumáu̯lui̯, con si jucáu̯ an tri̯úşă, s-cucui̯áu̯ prísti sindúkă.* (Copiii acelui sărman, când se jucau în bătătură, ţopăiau peste lăzi.)”. (DDM s.v.).

În dialectul aromân termenul *cucúl'* are sensul de ‘moţ’, ʻvârf (de munte sau al altui obiect)’, ʻgogoaşă de mătase’. Termenul este prezent în tot spaţiul balcanic. Şi în albaneză *kukul* înseamnă ‘gogoaşă de mătase’, iar *kukúnjtë* (pl. tant.) ‘urticarie; umflături pe piele; cucuie’. În bulgară ***кукуль*** înseamnă de asemenea ‘gogoaşă de mătase’ şi dicţionarele consideră că provine din gr. *κουκούλι.* În slava veche cuvântul păstra încă sensul originar de ‘glugă’. În turcă, la nivel dialectal, *kukul* înseamnă şi ‘glugă înaltă’, dar şi ‘moţ pe capul unei păsări’.

În dacoromână cuvântul a dezvoltat numeroase alte sensuri, toate pornind de la ideea de ‘parte proeminentă, umflată a unei suprafeţe, lucru, parte a corpului uman sau chiar o ridicătură de pamânt’. Faptul că în Maramureş apare forma ***coc*** pentru acest sens l-a făcut pe S. Puşcariu să considere că lat. *coccum* ‘boabă, sâmbure’ stă la baza lui *cucui, cuc* fiind forma etimologică, iar *cucui* un derivat augmentativ. Se pare ca această ipoteză nu a fost acceptată, totuşi o legatură între *cucúi̯* şi *coc*, şi între alte cuvinte derivate de la aceeaşi bază, există. În aromână *coc* are sensul de ‘fruct mic’, cf. lat *coccum* ‘boabă, sambure’. În albaneză *kokë* e

BDD-A27539 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:09 UTC)

folosit pentru ‘cap, căpățână’, dar şi pentru ‘fruct sferic, tare, boabă, sâmbure, ou’. Aceeaşi situație întâlnim şi în meglenoromână. În bulg. *koko* ‘corp sferic, glob minge’ dar şi ‘ou de găină’. În dacoromână o serie numeroasă de derivate au în comun aceeaşi idee de obiect mic, sferic: *cocă, cochiță, cocoaşă, cocoloş* etc. Pe ***cocóş*** dicționarele îl consideră împrumutat din sl. *kokosi* ‘găină’, dar sensurile pe care le întâlnim în dacoromână ne fac să credem că ori e vorba de mai multe cuvinte, ori sensurile s-au dezvoltat în paralel de la baza *coc*: 1. cocoş, pasăre; 2. floricele de porumb; 3. sâmbure de nucă; 4. extremitate rotundă a unui obiect; 5. prună. (DA s.v). MDA notează 34 de sensuri ale cuvântului ***cocóş***. La acestea toate adaugăm acum sensul de pe harta CUCUI. Deşi apare în mai puține localități, şi doar ca al doilea răspuns, în aria lui ***cocóş*** din Crişana, substantivul ***cocu̯áşă*** ne-ar putea duce la ipoteza că ***cocoş*** nu este decât o formă de masculin refăcută după forma de feminin şi poate sub influența lui *cocolóş*. Pe harta CUCUI din ALR I, Sever Pop nota următoarele: „formele COC, COCOR, COCOŞ, CUCUI etc. confruntate cu harta COCOAŞĂ arată legătura etimologică a acestor cuvinte” (ALR I, 1, h. 6). În albaneză *kokosh* are şi sensul de floricele (de porumb). O serie întreagă de derivate din câmpul semantic al lui ‘porumb’ întâlnim în dialectele limbii bulgare*: kukuruz* ‘porumb’*, kukulaza, kukuleziţa, kukulaika, kukulaška*, puse în legătură şi cu un radical *kokor,* cu varianta *kukur.* Pentru forma *kukuruz*, dicționarul etimologic al limbii bulgare dă ca etimon gr. *κοκκοροζον.

În dialectele sud-dunărene ale limbii române există un cuvânt derivat de la *cucúl*: *cuculîc* cu sensul de ‘con de pin’ şi ‘ştiulete de porumb’, în aromână sau ‘grămăjoară (de pietre)’, în meglenoromână. În meglenoromână termenul apare şi ca toponim, ceea ce ne duce cu gândul la sensul întâlnit în dacoromână, atât pentru forma *cucúi̯*, cât şi pentru derivatele *cuculîce* şi *cuculéi̯e* ‘loc înalt, deal cu vârf rotund’ (MDA s.v).

Pentru forma ***cocór*** dicționarele româneşti ne oferă etimonul sl. *kokorĭ, kokora* ‘creț’. În dacoromână o pasăre a primit acest nume fie fiindcă are o pată colorată pe cap, fie pentru ca are penele într-un anume fel, fiindcă *cocór* este folosit şi cu sensul de ‘pană’. DA şi MDA consideră că sensul ‘umflătură la cap’ nu are legatură cu acest *kokor* ci ar putea fi o variantă morfologică a lui *cucui*, după modelul *populus* > *popor.*

Tot aici am putea să-l încadrăm şi pe ***conór,*** care apare în două localități din aceeaşi arie, fiind probabilă o contaminare cu alt cuvânt *ponór* cu sensul ‘deal cu coamă rotundă’ sau, mai probabil, doar un accident fonetic. Cert este că în limba română *coc-* este o bază foarte expresivă, şi de aceea productivă, alături de alte construcții ca *gog-, mom-, bob-*, pentru care avem exemple pe harta în discuție: ***gogon,*** cu forma de feminin ***gogoană***, ***momâlcă, bobâlcă, bubă, bubuşlui***, care apar în câte un punct din rețea.

1.3.2. În centrul Banatului termenul ***śoi̯*** formează o arie bine conturată, alcătuită din 24 de puncte. Termenul apare şi ca al doilea sau al treilea răspuns, în aceeaşi arie. Într-o localitate apare sub forma *śuśúi̯.* Fără să-l fi găsit ca atare în

BDD-A27539 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:09 UTC)

dicționarele româneşti, credem că este vorba despre un cuvânt de origine maghiară *suly, sujj* > *şui, şoi* folosit în graiurile dacoromâne vestice pentru a desemna o paletă largă de boli, la oameni şi animale, ca: gută, astm, cangrenă, tuberculoză, cancer, fistulă (MDA s.v).

1.3.3. În aceeaşi arie apare şi cuvântul ***nod*** (<lat. *nodus*) care în latină însemna 'nodozitate, tumoare dură'. Ariile termenilor ***śoi*** şi ***nod*** „sparg" aria lui ***cucúi̯*** în Banat fiindcă, după cum am spus mai sus, aici ***cucúi̯*** este folosit cu sensul de 'creştetul capului'.

1.3.4. Cuvântul de origine latină ***corn*** (<lat. *cornum*) apare în vestul Transilvaniei, dar şi în câteva puncte din Banat ca al doilea răspuns, alături de derivatul ***cornéț***. Cuvântul era polisemantic încă din latină *cornu* însemnând 'corn, cioc, capăt, extremitate, vârf, culme'(cf. Quicherat), prin urmare ***corn*** cu sensul de 'cucui' nu se îndepartează foarte mult de sensul cuvântului latinesc.

1.3.5. În partea de nord a Bucovinei şi în nordul Transilvaniei apare un cuvânt pe care dicționarele l-au pus în legatură cu ucr. *boľfa* 'tumoare', probabil, aici, o creație expresivă. Sensul de bază în română pentru ***bolfă*** este 'umflătură', dar şi 'gâlci, nod'. DER consideră că în ucraineană a fost împrumutat din română.

1.3.6. Tot cu sensul de 'umflătură' a intrat în limba română bg. *galka* > ***gâlcă***, care formează arie în sudul Olteniei şi apare ca al doilea răspuns într-un punct din nordul Munteniei. Dicționarele înregistrează numeroase sensuri ale termenului, toate pornind de la semul comun 'umflătură': 'guşă, amigdală, cucui, varice, flegmon, cocoaşă, umflătură' (MDA s.v.).

1.3.7. În câteva puncte izolate apare termenul ***umflătúră,*** derivat de la *a umfla* (< lat. *inflare*) răspuns probabil influențat de întrebarea adresată de anchetator: „Cum se numeşte umflătura care ți se face când te loveşti tare la cap?"

2. ALȚI TERMENI

În categoria *alți termeni* apar cuvinte cu mai puțin de patru atestări şi nu sunt reprezentate pe hartă. Alături de aceştia mai apar în lista de referință unii termeni ca răspunsuri suplimentare, al doilea sau al treilea răspuns. Îi vom prezenta în continuare pe toți aceştia în ordine alfabetică încercând să oferim, pe cât ne va fi cu putință, o explicație etimologică.

Băşícă < lat. *vessica*

Cuvântul este vechi în limba română şi are sensul de 'sac membranos în corpul omului în care se strâng anumite secreții', dar şi 'umflătură sub piele'. Apare într-un singur punct din sudul Dobrogei.

Bo̯áltă

Dicționarele româneşti nu îl înregistrează. Sunt consemnate, însă, *boalcă* ˈulcică, ploscă' şi *bâlcă* ˈulcior' cf. bg. *bakla,* un fel de ploscă. *Boaltă* ar fi putut

BDD-A27539 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:09 UTC)

lua naştere prin contaminare cu *botă* ‘băț de lemn cu vârful gros’ < magh. *botko, botk* ‘măciulie’. Termenul a fost înregistrat într-o localitate din sud-vestul Transilvaniei.

Bobálcă

Termenul apare şi ca prim răspuns şi ca al doilea răspuns în centrul Transilvaniei. MDA îl explică prin contaminarea dintre *bubă* şi *gâlcă,* dar există şi un ucr. *bobal'ka* ‘umflătură, ridicătură’. L-am putea pune alături de *momâlcă* (vezi mai jos), întâlnit aproximativ în aceeaşi arie, amintind aici şi cele două baze expresive în limba română *bob-* şi *mom-*.

Búbă

Explicația prin lat. **buba* nu a fost acceptată şi dicționarele consideră mai plauzibil pe sl. *buba* ‘umflătură mică sub piele’, care în română are numeroase sensuri, toate pornind de la acest sem. Cuvântul apare ca unic răspuns într-un punct de rețea în vestul Olteniei.

Bubuşlúi

Cuvântul apare numai în ALM. DA înregistrează forma *bubuşlie* ‘boabă, cocoloş’ cu var. *guguşluie*, /*gogoaşă*, probabil de la bob (< sl. *bobu*) şi influențat de forma *boboş* ‘globul ocular’. În MDA sunt mai multe derivate *bubuşleu, bubuşlie, bubuşlui, bubuşluie,* cuvinte care denumesc diverse fructe, toate motivate prin forma acestora.

Buúgă

Cuvânt neînregistrat de dicționare, etimologie necunoscută, termenul apare însă şi pe harta COCOAŞĂ. Pe harta CUCUI termenul formează o mică arie de 4 puncte în Crişana.

Dúmă , termen înregistrat într-o localitate din Oltenia.

MDA notează nu mai puțin de 11 sensuri şi îl consideră o contaminare a lui *gâlmă* cu *dîmb.* Cel mai apropiat sens de cel urmărit de noi este sensul 7.‘nodul’. În DGS apare şi sensul ‘cucui’.

Dul

DGS înregistrează 4 sensuri: 1. cucui 2. varice 3. amigdală 4. umflătură, gâlcă. În DA apar mai multe nuanțări semantice, chiar câteva expresii. În plus apare şi un *dul*[2], ‘vas în care se fierbe mâncarea atârnat deasupra focului’, ceea ce ne duce cu gândul la o formă rotundă, sferică. Avem la harta CUCUI şi alte răspunsuri cu termeni care au ca sens de bază ‘vas, ulcior’. Cele două intrări în DA au etimologie necunoscută. Pe harta noastră cuvântul apare în patru puncte, în jumătatea vestică a României, fără să formeze arie.

Ghioágă

Cuvântul apare şi în arom. *cl'oagă, gl'oagă*, în alb. *kloge*, *gege*, în bulg. *gega* ‘bâtă de cioban cu vârf întors’. A fost pus în legătură cu lat. *clava* ‘măciucă’, dar nesatisfăcător. DER consideră „preferabil să se presupună un **ghiob* (‹*gheb*?) cu varianta f., ca *moț, moacă, boț, boacă”* (DER s.v.).

BDD-A27539 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:09 UTC)

Ghi̯ont

DGS notează sensurile ‘pumn’, dar şi ‘băşică’. Etimologia este necunoscută. Cuvântul apare într-un punct în sudul Moldovei.

Gl̑mă < sl. *klŭmŭ.*

În limba română are sensurile 1. dâmb, 2. umflătură, 3. ganglion. Sensul de pe harta CUCUI este o extindere semantică nesurprinzătoare.

Glútă

Cuvântul nu este înregistrat de dicționare. Forma ne-ar putea face să credem că este o deformare a lui *gâlcă*, poate şi influențat de substantivul neologic *gută*, o boală care se manifestă prin umflarea membrelor inferioare. În Tomici 1998, p. 453, este înregistrat cuvântul *gută* ʻexcrescență, umflătură, tumoare’. În limba română cuvântul a fost folosit cu formă schimbată, probabil sub influența lui *glandă* (cf. Avram 2010).

Gogón, gogo̯ánă

Creații expresive de la baza *gog-*. În limba română sunt folosite ca denumiri generice pentru diverse obiecte sferice, mici şi tari, DGS notează sensurile: ʻcucui, glob ocular, gogoşar’. Cuvântul apare sporadic, în Muntenia şi Moldova de dincolo de Prut. Radicalul *gog-* înlocuieşte în unele localități pe *coc-* /*cuc-* din *cucúi̯* sau *cocóş,* înregistrându-se astfel forme ca: *gugúi̯* în Oltenia sau *gugoş, gogo̯áşă* în nordul Bucovinei.

Gurgúi̯

A fost pus în legătură cu lat. *gurgulio, -onem* ʻberegată’. În limba română are sensurile de ‘vârf al opincii, cioc de ulcior, vârf de deal, mamelon’. Cuvântul există şi în dialectele sud-dunărene, cu derivatul *gurgu‿lat* ‘rotund’. Pentru dacoromână DA notează verbul *a se gurguia* ‘a se cocoța’. E uşor de observat paralelismul cu *cucui, a se cucuia*.

Ĝo̯álfă

Cuvântul nu este înregistrat în dicționare. Ne gândim că ar putea fi vorba de o contaminare între *jolnă* < ucr. *jolna* ‘umflătură mare la gâtul vitelor’ şi *boalfă.* Localitatea unde a fost înregistrat termenul (466) se află în nordul Bucovinei în apropierea graniței cu Ucraina.

Gúli, gúlică

În DGS este notat *gúlă* cu sensul ‘minge de păr sau de zdrențe’.

În Suciu 2010, la intrarea *ghiul* sunt notate var. *gul* şi *gúlă*, cu sensurile: 1. scul de lână, ghem, 2. minge făcută din zdrențe 3. joc de copii cu această minge din tc. *kul, gul,* probabil contaminare cu *gulle* ‘bilă biluță, joc cu bile’, iar aceste sensuri sunt preluate de la *ghiulea*.

Considerăm mai sigur că acest *gúli*, cu derivatul *gúlică* sunt variante ale ucr. *gulia*, termenii fiind înregistrați în patru puncte din Basarabia.

T. Teaha 1961 înregistrează în Crişana subst. *gule* cu sensul de ‘cocor, grui’. Ar putea fi vorba despre acelaşi cuvânt? Extinderea semantică este aceeaşi ca şi în

BDD-A27539 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:09 UTC)

cazul altor termeni din aceasta sferă semantică: *cocor, cocoş*.

Jńo̯ácă, o variantă a lui ***ńo̯ácă,*** ambii termeni apar în aceeaşi arie, în nordul Maramureşului.

DA notează formele *mio̯ágă, nio̯átcă,* et. nec. ʻumflătură patologică pe corp, mai ales la gât'.

Molcîtúră

Cuvântul nu apare în dicţionare. Ar putea fi un derivat de la *mâlc*[2], cu var. *molc*, ʻboală a oilor manifestată prin orbire şi umflarea picioarelor' (MDA s.v.).

Momílcă, molomícă

DA îl notează pe *modâlcă, motâlcă* ʻumflătură, nod, ghem, tubercul, ridicătură de pământ', cf. bg. *mogilka*, ucr. *mogilka*, dar şi pe *momealcă* et. nec., ʻumflătură, cocoaşă'.

Ou̯ < lat. *ovum*

Cuvântul e polisemantic în română şi des folosit în denumirea unor părţi ale corpului omenesc: *ouăle picioarelor, oul genunchiului etc.*, în denumirea unor plante sau a unor obiecte mici în formă rotundă, de ou.

Lovitúră din *a lovi* < sl. *loviti,* reia, de fapt, întrebarea anchetatorului: *Cum se numeşte umflătura pe care o faci când te lovesti?*

Mor̯ávă

În DLR nu există decât intrarea *moroagă* ʻaliment foarte sărat', dar nu pare a avea vreo legătură. Poate cu *muróu̯*, înregistrat în nord-estul Transilvaniei, ʻpâine mică împletită'.

Moţóc din *moţ* + *oc*, iar *moţ*, la rândul lui, cu o etimologie nu foarte clară. DER îl consideră o creaţie expresivă, iar Tiktin dă ca etimon sl. *motŭ, moţ* fiind un singular refăcut după forma de plural. Sensurile lui *moţoc* înregistrate în dicţionarele româneşti sunt ʻcoc, moţ, măciulie'.

Sumóń

Suciu 2010 notează forma *somón* ʻcodru de pâine neagră, rotundă'. Forma *sumoń* este o forma de singular refăcută după pl. *somoane*, aceasta apare într-un punct din Banat, unde terminaţia *-oane* conduce la aceste interpretări morfologice, iar închiderea lui *o* neaccentuat la *u* este frecventă.

Ţucúu̯ de la *ţuc* cf. *ţugui*, o bază onomatopeică, cu sensurile înregistrate ʻvârf, creştet, pisc' (DLR s.v.).

3. MOTIVAŢII SEMANTICE

Considerăm că motivaţia comună tuturor termenilor este ʻumflătură, ridicătură, obiect de formă rotundă'. Sunt unii termeni pentru care nu am identificat etimonul, iar alţii nu apar deloc în dicţionarele româneşti. Majoritatea sunt cuvinte polisemantice care au în comun acest sem şi înglobează aproximativ aceleaşi sensuri.

BDD-A27539 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:09 UTC)

Multe dintre ele pornesc de la baze expresive: *bub-, mom-, coc-, ţuc-*.

Am găsit câteva categorii de motive ce stau la baza creării acestor temeni: umflătură, recipient în formă convexă, tumoare, umflătură patologică, pâine mică şi umflată, minge sau orice obiect sferic, creaţii expresive.

4. ARII LEXICALE. CONCLUZII

Se conturează aria originară, veche, ***cucúi̯***, ce cuprinde Muntenia, Moldova, Bucovina, Basarabia, extremităţile învecinate sud-estică şi sud-vestică ale Transilvaniei. Se alătură ariile învecinate în care termenul s-a remotivat prin asociere cu *coc* (şi derivatele *cocoş, cocor*) şi *corn*. Remotivarea continuă cu termeni moşteniţi (*nod*) sau împrumutaţi (*śoi̯* în Banat, *bólfã* în nordul Transilaniei, *gâlcă* în sudul Olteniei). Cele două arii unitare pornesc în fapt de la aceeaşi bază latinească, *cucui* şi derivatele lui *coc*. Ceilalţi termeni sunt împrumuturi din alte limbi: ucraineană, maghiară, turcă, bulgară. Aria extracarpatică se dovedeşte mai conservatoare.

Contactele cu alte limbi, pe de o parte, şi efortul de remotivare a semnului lingvistic acolo unde el îşi pierde transparenţa prin folosire îndelungată, pe de altă parte, a determinat înlocuirea cuvintelor mai vechi cu împrumuturi din alte limbi, cu noi creaţii sau extinderea semantică a unor termeni deja existenţi în limbă. În graiurile de nord ale dacoromânei se observă o tendinţă mai accentuată de diversificare a vocabularului.

BIBLIOGRAFIE

ALRR. *Sinteză* I — *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Sinteză*, vol. I, coordonator: Nicolae Saramandu; colectiv redacţional: Dana-Mihaela Zamfir, Marilena Tiugan, Verginica Barbu Mititelu, Carmen-Ioana Radu, Carmen-Irina Floarea, Mihaela Morcov, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.

Avram 2010 — Andrei Avram, *Note etimologice* în LR, LIX, 4/2010, p. 449–460.

Brâncuş 1983 — Grigore Brâncuş, *Vocabularul autohton al limbii române*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.

DA — *Dicţionarul Academiei*, tomul I, Partea a II-a, *C*, Bucureşti, Tipografia Ziarului Universul, 1940; tomul II, partea I, *F–I*, Bucureşti, Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului. Imprimeria Naţională, 1934.

DDA — Tache Papahagi, *Dicţionarul dialectului aromân, general şi etimologic*. Ediţia a doua, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2013, editori: Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci.

DDM — *Dicţionarul dialectului meglenoromân, general şi etimologic*, coordonator:Nicolae Saramandu, autori: Nicolae Saramandu, Alina Celac, Irina Floarea, Marilena Tiugan, Bucureşti, Editura Academiei Române, vol. I, *A–C*, 2103.

DER — Alexandru Ciorănescu, *Dicţionarul etimologic al limbii române*, Bucureşti, Editura Saeculum I.O., 2001.

BDD-A27539 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:09 UTC)

DGS Maria Marin (coordonator), Ion Ionică, Anca Marinescu, Iulia Mărgărit, Teofil Teaha, *Dicţionarul graiurilor dacoromâne sudice*, Bucureşti, Editura Acdemiei Române, vol. I–III, 2009–2011.
DLR *Dicţionarul limbii române*, serie nouă, tomul V, litera *L*, *Li-Luzulă*, 2008; tomul VIII, partea a 3-a, litera *P*, *Până–Pogribanie*, 1977, tomul IX, *M*, 2010, tomul X, literele *N–O*, 2010, tomul X, partea I, litera *S*, *S–Sclabuc*, 1986, tomul XI, partea a 2-a, litera *T*, *T–Tocăliţă*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1982.
ETIM.bg *Dicţionarul etimologic al limbii bulgare*, Vl. Ghiorghiev, vol. I, literele *A–H*, Editura Academiei Bulgare de Stiinţe, Sofia, 1971 (*Български етимологичен речник*, София, Издателство на Българската академия на науките обхват: А–З)
MDA *Micul dicţionar academic*, vol. I–IV, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2001–2003.
Suciu 2010 Emil Suciu, *Influenţa turcă asupra limbii române*, vol. II. *Dicţionarul cuvintelor româneşti de origine turcă*, Bucureşti, Editura Academiei Române.
Teaha 1961 Teofil Teaha, *Graiul din valea Crişului Negru*, Bucureşti, Editura Academiei.

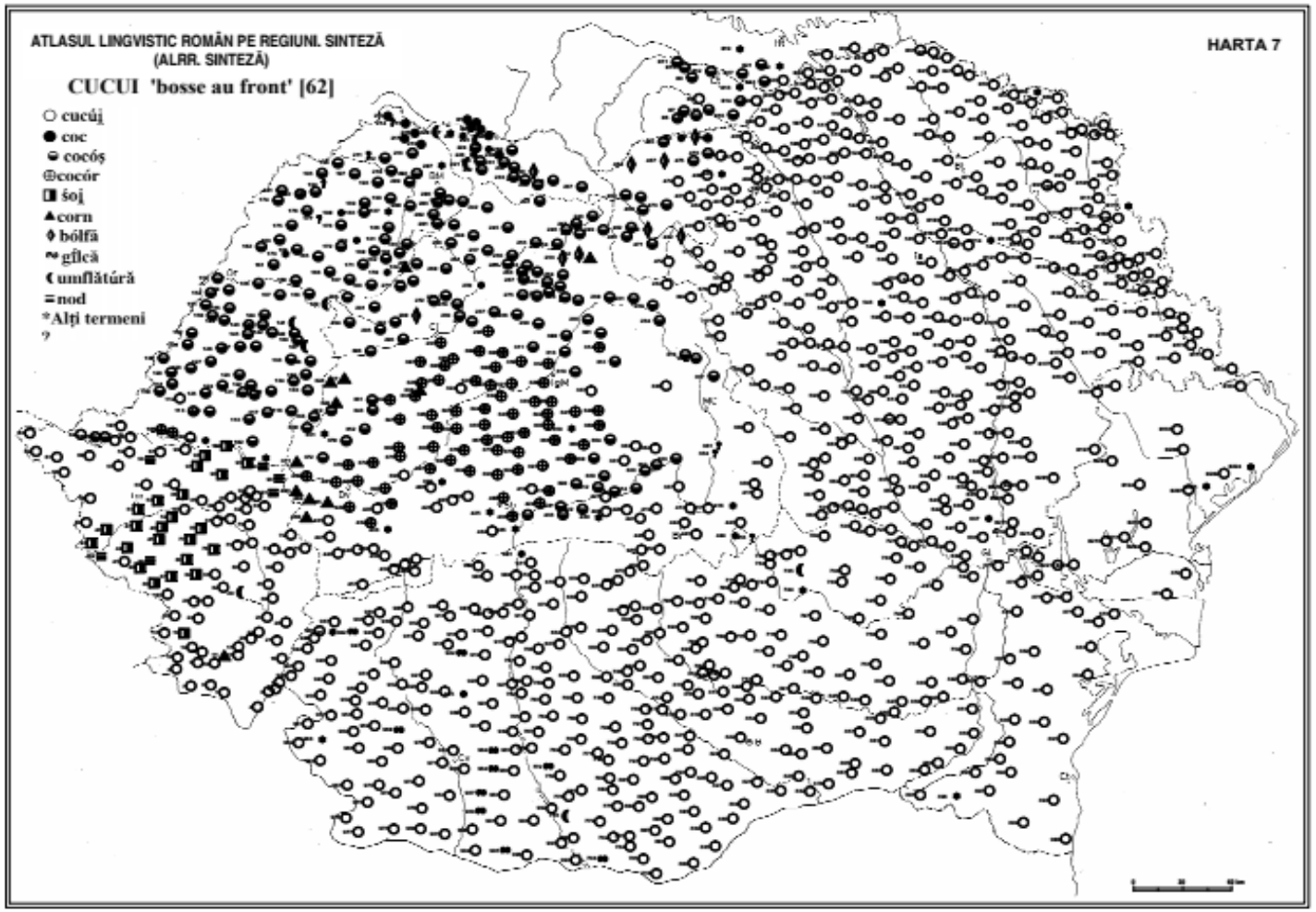
DÉSIGNATIONS POUR ‘BOSSE au front’ DANS LES PATOIS DACOROUMAINS, SUR LA BASE L’ALRR. *Sinteză*

RÉSUMÉ

Nous avons analysé les termes de la carte CUCUI ‘bosse au front’ de l’*ALRR. Synthèse*, analyse qui nous a permis de faire quelques réflexions sur les motivations des noms qui designent *le bosse au front* dans les parlers du dacoroumain, dans le contexte où le dacoroumain a développé un nouveau sens pour un mot qui dans les autres langues romains on a préservée le sens originaire du latin (lat. *cucullium* ‘capuchon’). Nous avons poursuit l’évolution particulière du mot roumain, la répartition géographique et le parallélisme avec des autres mots apparentés (*coc, cocoş, cocor*), l’apparition des emprunts d’autres langues et les motivations d’utilisation des nouveaux termes. En même temps nous avons cherché un soutien dans notre entreprise dans les dialectes roumains du sud du Danube.

Institutul de Lingvistică
al Academiei Române
„Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”

BDD-A27539 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:09 UTC)

Anexa 1

BDD-A27539 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:09 UTC)